

De Universiteitsbibliotheek te Gent beschikt over een verzameling van ongeveer 10.000 kaarten en plans, die er bewaard worden in de "Kaartenzaal"; ze kunnen ook daar geraadpleegd worden. Van de verzameling losse kaarten der Universiteitsbibliotheek werd in 1967 een inventaris uitgegeven, samengesteld door Greta Milis-Froost : Inventaris der kaarten en globes. Gent, 1967 (Rijksuniversiteit te Gent, Centrale Bibliotheek. Bijdragen tot de bibliotheekwetenschap, nr. 3). Sedert het verschijnen van deze inventaris, die 463 bladzijden telt, werd de verzameling Popp-kaarten verdubbeld door een schenking van het "Seminarie voor Menselijke en Economische Aardrijkskunde" van de R.U. Gent. Door de regelmatige schenkingen van het Militair Geografisch Instituut (sinds 1976 : "Nationaal Geografisch Instituut") bezit de Centrale Bibliotheek van de R.U. Gent alle moderne stafkaarten, die een grote hulp zijn als vergelijkingsmateriaal bij het bestuderen en gebruiken van oude kaarten.

Naast deze losse kaarten bezit deze bibliotheek een rijke collectie oude atlassen, die niet in een afzonderlijk fonds bewaard worden maar terug te vinden zijn in de alfabetische catalogus op steekkaarten in de bibliotheek. Van al de atlassen verschenen in de Nederlanden vóór 1880, bestaat de uitstekende bibliografie van C. Koeman, Atlantes Neerlandici. Bibliography of terrestrial, maritime and celestial atlases and pilot books, published in the Netherlands up to 1880. 5 volumes. Amsterdam, Theatrum Ltd., 1967-1976. Via vol. V dat uitgebreide indices op persoons- en plaatsnamen bevat, kunnen gemakkelijk alle kaarten van onze gewesten in de atlassen opgespoord worden.

Even een uitweiding met enkele nuttige, waardevolle gegevens en adressen voor gegadigden die, terloops benadrukt, desgevallend zelf de nodige voetstappen moeten ondernemen, indien ze tot eventuele aankoop mochten besluiten!...

In 1831 werd het "Oorlogsdepot" opgericht. Dit werd in 1878 het Militair Geografisch Instituut en in 1976 het "Nationaal Geografisch Instituut" (verder) afgekort als : N.G.I.); dat nog steeds onder de Minister van Landsverdediging ressorteert. Deze instellingen hebben als opdracht het uitgeven van topografische kaarten. Van 1869 tot 1883 verscheen de "Carte topographique de la Belgique", uitgegeven door het Dépôt de la Guerre te Brussel : Steendruk (fotolithografie), gekleurd, 427 bladen van 40 x 50 cm, schaal : 1/20 000, legende. De algemene triangulatie en waterpassing, aangevat in 1840, leidde in 1883 tot de voltooiing van de kaart van België op 1/40 000 in 72 bladen en deze op 1/20 000 op 427 bladen. De eerste volledige topografische herziening had plaats van 1879 tot 1890 en een tweede van 1903 tot 1912. Na de Tweede Wereldoorlog werden de nieuwe kaarten opgesteld volgens de methode der luchtfotogrammetrie. De recente kaarten zijn te koop in het "Nationaal Geografisch Instituut" (N.G.I.), Abdij ter Kameren 13, 1050 Brussel. Vermelden wij eveneens dat de Bodemkaart en de Vegetatiekaart van België, sinds 1951 ten vervoelge verschijnt en aldaar eveneens kan besteld worden. Deze bodemkaart - die nuttige informatie oplevert voor wie zich interesseert voor agrarische geschiedenis, historische geografie en archeologie - is in steendruk, gekleurd, bladen van 50 x 40 cm, schaal : 1/20 000, legende; bij elk blad hoort een aflevering met verklarende tekst. Volledigheidshalve kunnen wij er nog op wijzen dat de firma Aero-Survey (Adres : Industriepark-Noord 10, 2700 Sint-Niklaas) orthofotoplans (luchtfoto's) verkoopt op een schaal van 1/10 000. Nog iets : een gans aparte plaats wordt ingenomen door de reeks kadastrale plans van de Belgische gemeenten door P.C. Popp, die tussen 1842 en 1879 1800 van de 2570 gemeenten op kaart heeft gebracht. Bij elk plan hoort een legger met de naam en woonplaats van de eigenaar van elk perceel, de aard, de grootte en de categorie van elk perceel en de totale oppervlakte per gemeente. Deze Popp-kaarten zijn niet te koop.

Al deze van nut zijnde en praktische gegevens - hoofdzakelijk bestemd voor personen met een meer dan gewoon passieve belangstelling voor Kartografie en met enige noties hieromtrent - stammen uit een zeer recent artikeltje van mevrouw Greta Milis-Proost, dat onder de titel : "De kaarten en plans betreffende het "Scheldeveld" in de verzameling van de Gentse Universiteitsbibliotheek" (oorspronkelijk een overdruk uit het Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld, vol. IX, 1979-1980, blz. 81-88) als Mededeling nummer 19 deel uitmaakt van de kleine, apart te verkrijgen publikaties van de Centrale Bibliotheek van de Rijksuniversiteits te Gent (Adres : Rozier 9, 9000 Gent). Mevrouw G. Milis-Proost bekleedt aldaar nog steeds het ambt van Conseruator van de "Afdeling der kaarten en plans", De kostprijzen die gevraagd worden door het gebeurlijk aanschaffen voor eigen gebruik van al deze opgesomde documenten, zijn mij niet bekend. Daarom, ten einde achteraf voor geen, vaak pijnlijke verrassingen te komen staan, doet men er best aan eerst schriftelijk navraag te doen wat de kostprijzen zijn (wellicht, ja waarschijnlijk wordt een catalogus met prijslijst op aanvraag gezonden).

Tot zover deze uitgebreide en wat uitgedijde excursus die, het zij benadrukt, onbaatzuchtig belangstellenden poogt te informeren op een verantwoorde wijze. Keren wij terug naar het eigenlijk onderwerp van onze eigen Mededeling, dat toch wil handelen over de aardrijkskundige kaarten betreffende Oostende en de Kuststreek.... Uitgezonderd enkele aanduidingen over kaarten aangaande de Belgische kust, zelf, beperken wij ons hierna volgend bijna exclusief tot de stad Oostende en haar omgeving, het studiegebied en -veld van de heemkring "De Plate"; wij laten de andere kustgemeenten welbewust buiten beschouwing en vermelding. Alle gegevens over hieronder opgesomde kaarten werden geput uit de "Inventaris der kaarten en globes", samengesteld door Greta Milis-Proost in 1967 (reeds vermeld in de aanhef van deze Mededeling). Zie "Index" van deze publikatie op bladzijden 377 (sub : "BELGIE, Kust"), blz. 431 (Sub : OOSTENDE; OOSTENDE, Haven; OOSTENDE, Kust; OOSTENDE, Omgeving; OOSTENDE, Postwegen naar Brussel), alsook op blz. 462 ("Handschriftelijke kaarten"), sub : OOSTENDE, Haven".

BELGIE, Kust :

- STESSELS (A.), Carte d'Ostende et partie de la côte de Belgique comprise entre Raversyde et la dune Spaniard, levée et sondée en 1867.
Anvers, Impr. F. Bizolier, 1870.
Kopergravure (Gravé par J. Nauwens), zwart, 53 x 81 cm, schaal : in zeemijlen, legende.
(Met voorstelling van de "Signaux de marée").
- PETIT (M.L.), Reconnaissance hydrographique de la côte Nord de Belgique faite en 1879 et 1880 par ordre de Mr. Saintelette, Ministre des Travaux Publics ...
Handschrift, 1879-1880.
Pentekening, gekleurd, 60 x 151, 5 cm, schaal : 1/40 000, legende.
(Met : "Diagramme de la durée des sondages en 1879 & 1880 (éch. 0,01 pour 400 m - 0,02 pour 1'heure)).
- PETIT (M.L.), Reconnaissance hydrographique de la côte Nord de Belgique, faite en 1879 et 1880, par ordre de Mr. Saintelette, Ministre des Travaux Publics.
Anvers, Marine (Belge) - Hydrographie, (1880).
Steendruk (Etabl. Martin Ghys, graveur), gekleurd, 83 x 115 cm, schaal: 1/40 000,

en in uren, legende.

(Met : "Diagramme moyen de la marée à Heyst pendant les sondages de 1879 et 1880. - Stempel : Marine - Union fait la force - Hydrographie).

- SWAELMEN (L. Van der), Projet de boisement des dunes domaniales d'Ostende à Blankenberghe.

Bruxelles, Institut Cartogr. militaire, 1888.

Steendruk, gekleurd, schaal : 1/20 000, legende. - Bijkaarten.

Aantekeningen. - Gescheurd.

(Annexe au rapport de la Commission spéciale, instituée par arrêté ministériel du 25 avril 1887).

OOSTENDE :

- Vray portraict de la ville d'Oostende la quelle fut assiégée par Larchiduc le 5 Juillet (sic) l'an mil six cens ung et prinse l'an mil six cent quatre à la fin de Jullet. (Foto van de gravure van A. Huberti).

Z. pl., z.n., z.d. (17de eeuw).

Foto , zwart, 18 x 24 cm, zonder schaal, zonder legende.

(De foto is op karton geplakt en daarop van een omlijsting voorzien).

(Volgnummer der gravure : Tome 2, fol. (afgesneden)).

- HOPPACH (C.), Plan de la ville d'Ostende avec ses environs et le campement des troupes des Alliés qui ont fait l'attaque sous le commandement de son excellence Mr. d'Auverquerc, Velt-Maréchal des armées des Provinces Unies.

Bruxelles, Eugène Henry Fricx, MDCCVII (1707).

Kopergravure (Harrewijn fecit aqua forti simul et sculpsit), zwart, 50 x 71 cm, schaal : in vaders, legende.

(Wapen der Verenigde Provinciën).

- SCHENK (Pieter), 't Geseegend jaar van MDCCVI.

Amsterdam, P. Schenck, z.d.

Kopergravure (P. Schenck exc.), zwart, 48 x 58 cm, zonder schaal, zonder legende.

(Bevat de 9 volgende plattegronden : Barcelona, Meenen, Turijn, Ramelies, Dendermonde, Yvica, Ostende, Aath, Milaen).

(P. Schenk, Schouwburg van de oorlogen beginnende van Karel II tot op Karel III, Veldslagen ... met beschrijving in Latijn en Duyts. Amsterdam 1709).

- SCHENK (Pieter), Theatrum bellicum, incipiens a Carolo II Hispaniorum rege ad Carolum III continensque novem historicas figuras, in magna charta expressas, praecipuarum obsidionum tam mari quam terra, praecipuorum munimentorum ad Rhenum, Mosam, Mosellam, uti et in Hispania et Italia etc. ... Delineavit et edidit Petrus Schenck.

Amsterdam, Petrus Schenck, 1716.

Kopergravure, sepia, 47,5 x 58 cm, zonder schaal, zonder legende. Windrozen.

(Slechts één blad waarop de plannen van Winocksbergen, Atrecht, Bethune, Grevelingen, Gent, Aath, Ostende, Yperen en Condee).

- LOTTER (Tobias, Conrad), Germaniae Inferioris sive Belgii pars meridionalis (1759 : Datum, hier op de kaart, misschien over de oorspronkelijke, geschreven) exhibens X, provincias catholicas cum confiniis Galliae Germ. Hollandiae recentissime et curatissime in lucem edita.

Augsburg, H. Tobias Conrad Lotter, 1759.

Kopergravure, gekleurd, 49,5 x 57 cm, schaal : in gemene Duitse mijlen en in Franse van uren gaans, zonder legende. - Bijkaartje : plan van Oostende. (Cartouches voor titel, met allegorische figuren, en voor schaal).

- Ville d'Ostende. Plan général. Mars 1902.

Oostende, Georges Daveluy, (1902).

Steendruk (Georges Daveluy, imprimeur-lithographe, Ostende), gekleurd, 104 x 142 cm, zonder schaal, zonder legende.

OOSTENDE, Haven :

- Chart of the Ostend regatta, 1846.

Bruges, De Lay-De Muyttere, (1846).

Steendruk, zwart, 57 x 42 cm, schaal : 1/8 300, legende.

(Met beschrijvende tekst in het Engels. - Stempel : Cercle du Phare).

- STESSELS (A.), zie : "BELGIE. Kust".

- BUYCK (A.), Profil du Chenal d'Ostende.

Handschrift, (19de eeuw).

Pentekening, gekleurd, 78,5 x 193,5 cm, zonder schaal, zonder legende.

(Op keerzijde : "Chenal d'Ostende et Stroombank. - (Buyck)".

(Genummerd in blauw potlood : 24).

- BUYCK (A.), Profils du Chenal d'Ostende en 1698-1844 et en 1876.

Handschrift, (19de eeuw).

Pentekening, gekleurd, 83 x 124 cm, zonder schaal, zonder legende, aanduiding van lengte en diepte.

(Op keerzijde in potlood : "Chenal d'Ostende 1698-1844-1876. (Buyck)").

- Chenal d'Ostende.

Handschrift, (19de eeuw).

Pentekening, gekleurd, 51 x 100 cm, zonder schaal, zonder legende.

(Op keerzijde : "Digue du Comte Jean" & "Stroombank" = twee doorsneden).

OOSTENDE, Kust :

- (Kaart van de Noordzee met de zandbanken van Oostende tot Grevelingen, met zichten op de lokaliteiten in het aanpalend kustgebied).

Handschrift, (18de eeuw).

Pentekening, gekleurd, 66 x 79 cm, zonder schaal, zonder legende. Windroos.

(De namen der kust-lokaliteiten in potlood bijgeschreven).

- MAERE LIMMANDER (De), (Littora belge) Nieuport, Stroombank, Ostende, Blankenberghe, Heyst, fait conformément à la carte générale dressée par le lieutenant de Vaisseau Stessels en 1866. de Maere.

Handschrift, (19de eeuw).

Pentekening, gekleurd, 74,5 x 199 cm, schaal : 1/25 000, zonder legende.
Windroos.

(Op keerzijde in potlood : Littoral belge, mon premier grand plan, "A").

OOSTENDE, Omgeving :

- FRICX (Eugène, Henry), Carte particulière des environs de Bruges, Ostende, Damme, l'Ecluse et autres.

Bruxelles, E.H. Frick, 1707.

Kopergravure (I. Harrewijn sculps.), zwart, 39,5 x 55 cm, schaal : in Brabantse mijlen, zonder legende.

(E.H. Frick, Recueil des cartes des Provinces méridionales des Pays-Bas ...
Bruxelles, E.H. Frick, 1706-1712).

- BODENEHR (Georg, junior), Brugge, Gent, Damme, Oostende, Schluys, und andere nah anliegende Staette Plaetze und Vestungen mitt deren Gegenden.

Z. pl., G. Bodenehr, z.d. (1725).

Kopergravure (G. Bodenehr Jun. fec. et exc.), zwart, 16,5 x 30 cm, schaal : in uren en Franse mijlen, zonder legende.

(Onderaan in potlood : anno 1725).

- Carte d'Ostende et de ses environs.

Z. pl., z.n., 1878.

Steendruk, zwart, 82,5 x 85,5 cm, schaal : 1/5 000, zonder legende.

OOSTENDE, Postwegen naar Brussel :

- Plan de Bruxelles et de ses monuments principaux.

Bruxelles, Fietta frères, 1833.

Steendruk, zwart, 31,5 x 42 cm, schaal : in vadems, legende en "renvois des édifices et monuments publics compris dans le plain".

Bijkaarten : Carte itinéraire des environs. - Carte itinéraire des routes de postes de Bruxelles à Ostende. - Carte itinéraire des routes de postes de Bruxelles à la Haye et à Paris.

(Afbeeldingen van "Manneken-pis", "Maison de ville", "Eglise Ste. Gudule" en "Théâtre royal". - Op krantenpapier geplakt).

Emiel SMISSAERT

TIJDSCHRIFTARTIKELS

Fred Vandenbussche liet in het weekblad "Spectator" van 27 mei 1978 een interessant artikel afdrukken met de sprekende titel : "Zeelieden, de vergeten oudstrijders".

Een ander onderwerp uit de geschiedenis werd uitgediept door J. Verleyen, De Belgische vissers tijdens de Tweede Wereldoorlog, in : Neptunus Info Marine, jaargang 1978, nr. 9, blz. 2-18 en het nummer 11, blz. 11-15.

E.S.